

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 197 ՏՄԵՐՈՒՄԵՐՈՐԴ ՏՄԵՐ Դարաթ 15 Նոյեմբերի

1897

Դարաթ 15 Նոյեմբերի ՏՄԵՐՈՒՄԵՐՈՐԴ ՏՄԵՐ № 197

Երեկան 10 բուրջ, վեց ամբուր՝ 6 բուրջ, երեք ամբուր՝ 3 բ. 50 կ.
ամբուր՝ 1 բ., հատուկ 5 կ.
Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը.

Խմբագրութեան հասցէն Тифли. Редакция „Нор-Дар“
կամ Tiflis. Rédaction „Nor-Dar“.

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի առն օրերէն) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը: Ցայտարարութիւններն ընդունում են ամեն լեզուներով
Ցայտարարութիւնները բառինչ կ. ընկալածների համար կը կենսապատիկ:

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ՏՄԵՐՈՒՄԵՐՈՐԴ ՏՄԵՐ

Քարաքանդակ-դրական ամենօրնայ լեռնառաջիկայ 1-9-ին
կրօնատարակուի թիֆլիսում՝ նոյն դիրքով և ծրագրով ամեն օր, բացի
կիրակի և տօնօրին հետևող օրերից:
Շնոր-Դար-ի տարեկանը գինն է 10 բուրջի, վեց ամսուանը 6 բուրջի,
Թիֆլիսից դուրս ամիսը 1 բ. 50 կ. Թիֆլիսում 1 բ.
ԵՆՐՈՒՄԵՐՈՐԴ և այլ հեռուստիոն երկրներէ բաժանորդները վճարում են
տարեկան 40 ֆրանկ:
ԸՄԵՐԻԿՈՍԵՐ բաժանորդները վճարում են տարեկան 8 ֆրանկ:
Շնոր-Դար-ին բաժանորդ են գրուած իւրաքանչիւր ամիս 1-ից միայն:
Թիֆլիսում բաժանորդ են գրուած իւրաքանչիւր ամիս 1-ից միայն:
Խմբագրատանը գտնուած է Լորիս-Միկելեան փողոցում պոստ-հեռա-
գրատան մօտ:
Օտար քաղաքներից բաժանորդ գրողները դիմում են խմբագրու-
թեանն այս հասցէով՝ Тифлисъ въ редакцію ежедневной газеты
„НОРЪ-ДАРЪ“ կամ Tiflis (Caucase), rédaction de journal „Nor-Dar“

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Ուրբաթ, նոյեմբերի 18 ին, Նորին
Գայտարական Մեծութեան այրի Բա-
զուհի Գայտարական Մարիա Ֆեդորովնայի
ծննդեան տարեդարձի առթիւ քաղաքի
Վանքի աւագ եկեղեցում հանդիսաւոր
գահացողական մարթանք կատարուեցաւ:
Մարթանքներ կատարուեցան նմանա-
պէս ռուսաց Սիոնի մայր տաճարում և
բոլոր այլ դաւանութեանց աղօթատե-
րում: Քաղաքը զարդարուած էր դրօ-
շակներով, իսկ երեկոյան լուսավառու-
թիւն կար:

Թիֆլիսի նահանգապետ Ֆ.Ս. Քիկովի
Թիֆլիս վերադարձը սպասուած էր առա-
ջիկայ կիրակի, նոյեմբերի 16 ին:

Վեննայաքանակ մի հայ պարոնից վեր-
ջերս ստացած մի նամակում կարդում
ենք ի միջի այլոց հետեւեալը.

«Չեմ աշխատակից պ. Մ. Արեղեանին
անցեալ սեպտեմբերին այստեղ էր և
մտադիր էր այստեղ մնալ և հայոց գա-
կանութեանը և այլն պարագայի, բայց
Վեննայի Միսիթարեան և հայրերը չը-
բարհանցեցին թոյլ տալ, որ իրենց
գաղաքանից ու գրքերից օգտուի:
Ցաւալին այն է, որ ոչ մի միջոցով
յարգելի Արեղեանի չկարողացաւ ձեռք
բերել այդ շնորհը: Մեզ համար ան-
հասկանալի միայն թէ ինչո՞ւ թոյլ չը
տուին, քանի որ ուրիշներին միշտ
թոյլ են տուել և շատերը օգտուել են
տեղւոյ Միսիթարեան վանքի գրադա-
րանից:

«Ճարգելի պ. Արեղեանին ոչ թողին
որ մի քանի ամիս իրենց վանքում պա-
րապի և ոչ էլ ցանկացան գրքը դուրս
տալ, թէպէտեւ գրքի գինը կամ գրաւու-
կանն առաջարկուած էր պարոնը:

Հորս կողմը, ամբողջ օրը, մինչև կէս գի-
շեր պատում էին եկեղեցական կառնի-
հարկաւ, միշտ լի բաղմամբիւ այցելու-
ներով: Իսկ քաղաքի գահապան կողմի-
նից օր ու գիշեր օրնիմա գնում էին
եկեղեցական վանքներ, դէպքից ցուցա-
հանդէսը: Տօն և կիրակի օրերին ցու-
ցահանդէսի այցելուներ թիւը, սովորա-
բար, հասնում էր 200,000-ի: Ցուցա-
հանդէսը այցելելու վճարը 50 օպիւնիկ
(25 կոպ.) էր լինում սովորաբար, մի-
այն որոշ և առն օրերին 1 մարկ էր
(50 կոպ.) մուտքի վճարը, և հարկ
յուրուր մարդիկ, որոնք ցանկանում էին
այցելել ցուցահանդէսը, տոմսակ չըկա-
րողանալով ձարել, ստիպուած յետ էին
գաւնում: Ցուցահանդէսը այցելելու գա-
լիս էին Գերմանիայի բոլոր քաղաքնե-
րից բաղմամբիւ այցելուներ. քիչ չէին
այցելում և արտասահմանի երկրներից
եկած մարդիկ: Ցուցահանդէսում կար
երկու արհեստական լճակ, որոնք փո-
րուած էին յատկապէս ցուցահանդէսի
համար և որոնց վրայ բաւականաչափ
նաւակներ էին շրջում զբոսաւերներով
լի ծրիկոյան, մութ ընկերուի պէս,
վառում էին հարիւրաւոր ծիծերաւա-
կան և գազի լապտերներ, հաղարարու-
թիւններ, զոյնզոյն լամպերներ: Իսկ
լճակների մէջ շինած արհեստա-
կան ժայռերից ցայլում էին գոյնզոյն
շատրուաններ, իլէքտրական լույսը, որ
հեղուած էր բարձր հալլիներէ, դիւթա-
կան պատկեր էր ներկայացնում: Գե-

«Ի դուր ծախսեր տնեղով, ձեր աշխա-
տակիցը ստիպուած վերադարձաւ Քեր-
կին»:

Խմբագրութիւնս չի կարողանում բա-
ցատել Միսիթարեան պատուելի հայ-
րերի այդ վարմունքը, քանի որ վանքի
գրադարանը պէտք է որ բաց լինի
իւրաքանչիւր ուսումնասէր անձի առաջ:

Ինչո՞ւ չեն կամեցել Միսիթարեան
ուխտի պատուելի հայրերը թոյլ տալ
պ. Արեղեանի պէս մի ուսումնասէր
հայի օգտուել իրենց գրադարանից, դու-
ցէ պ. Արեղեանը խիստ էջմիածնական
է կամ բոցէ ս. հայրերի համար այն.
քան «ազատամիտ» չէ, բոցէ մի կերպ
իմացել են, որ պ. Արեղեանը դէժ է
պապական պրոպագանդային, որ նրանք
կատարում են և իրենց ամսագրերով
հայազաւան հայերի մէջ, այս ամենս
ենթադրութիւններ են, երբի մենք
կլստանանք պատուելի հայրերից չը-
թոյլ տալու իսկական պատճառը:

Թիֆլիսի հալոց գրամատկական
նորակաւ ընկերութիւնը, չնայելով
հասարակութեան տնտեսական ծանր-
եանքով առաջ է տանում գործը:
Երկու ներկայացում տալուց յետոյ, եր-
բորդ ներկայացում տեղի կունենայ ա-
ռաջիկայ շրիքաւթի, նոյեմբերի 19-ին
վրաց ազնուականների բանկի թատրո-
նում. կը ներկայացուի առաջին անգամ
էմիլ Օթիէի «Երկու գերդաստան» անու.
նով մի կոմեդիա 5 գործողութեամբ,
պ. Լեոն Մելիք: Ազամանի թատրոնը
նույնամաբ Բացի գերդաստանից, մաս.
նակցելու են նաև թատերասերներ:

Մտադրութիւն կայ առաջիկայ տարի
գրկատեսներին համառոտական մի
ժողով գումարել, ուր խնդիր պիտի
ընենուի եղիւրաւոր անասուններին ամեն
տեսակ զբոսող զկալքերից պարտադիր

կերպով ապահովագրելու և այդ գործը
կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնելու: Այդ-
պիսի մի ապահովագրութիւն առաջին
անգամ և հիմունք մուսխայում:

Նկատելիաւորում մի բարձրագոյն
պրոցեսորական հիմնարկութիւն ունենալու
միջոցը, մայրաքաղաքի թերթերի ասե-
լով, մօտ ժամանակներս գրական լու-
ծումն է ստանալու: Այդ պրոցեսորական
չէնքը գնահատուած է 1,200,000 բուր-
ջ: Այդ պրոցեսը կազմուած է լինելու եր-
կու բաժանմունքներից — հանքարանա-
կան և գրկատեստեսական:

Նորից խնդիր է յարուցուած Ռուսիա-
յի երկու մայրաքաղաքներում և այլ մեծ
քաղաքներում բանտարկայիների ձեռա-
գործների մշտական ցուցահանդէսներ
սարքել, որոնց միջոցին ի վաճառ են
հանուելու Ռուսիայի զանազան բանտե-
րի կալանաւորների ձեռագործները և
նոր պատուէրներ են ընդունուելու:

Մոսկուայի առեւտրական գործակա-
տարների օժանդակող ընկերութիւնը
ներկայումս մի օրինակելի կանոնադիր
է մշակում բոլոր մինչև այժմ գոյութիւն
ունեցող և կազմուելի փոխաւարձ ըն-
կերութիւնների համար: Կանոնադրու-
թեան մշակողները որոշել են ընկերու-
թեան անդամացութեան ընդունել
երկու սեւից էլ անդամներ:

Խմբագրութիւնս ստացել է Արշակ
Տէր Միքելեանի «Հայաստանեայց առա-
ջելական ուղղափառ սուրբ եկեղեցին» և
և իւր սուրբ կազմը: Այս գրքի ցանկը
հետեւեալն է. Հայաստանեայց եկեղեցու
ս. կարգը. Արքեպիսկոպոս կամ մետա-
պոլիտ. Եպիսկոպոս և վարդապետ.
Արքայ և քահանայ: Գիրքը տպագրուած
է Վաղարշապատում և էջմիածնի տպա-

Ջարաթ, ամսոյս 15-ին, Վանքի աւագ եկեղեցում, ս. պատարագից
յետոյ, յիշեալ եկեղեցու հանդուցեալ միաբան

ԳԵՈՐԳ ԲԱՀԱՆԱՅ ԳԱՆՍԵԱՆՅԻ

մահուան տարեկիցի առթիւ **ՀՈԳԵԱՆԱԳԻՍՏ** է կատարուելու, որի
մասին հանդուցեալի այրին և յայրը հրաւիրում են իրենց բարեկամնե-
րին և ծանօթներին:

Ս. պատարագը սկսուելու է առաւօտ. ժամը 10 ին, իսկ հոգեհանգիստը
ժամը 11.ին:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Քրոնիկոն. — Լուրեր:
Հայոց լեզուի մասին:
Գետերու գրքը հեղեղի մէջ:
Նամակ խմբագրութեան:
Թղթաւ կցու թիւն և Նուգիդի:
Քաղաքական. — Ցունաստան: Բոս-
նիա և Հերցեգովինա:

Խառն լուրեր:
Հեռագիրներ:
Բանասիրական. — Սարգսեան-
յի և Տիւրքիզիի ցուցահանդէսը:
Տեղեկատու:
Յայտարարութիւններ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԸԿՍՈՆԻՈՍԻ ԵՒ ՏԻՐԻՆԳԷՆԻ
ՏՈՒՑՈՆԱԳԻՏԸ

(Շնոր Դար-ի թղթակցից)

Հանազան ժամանակներում Լայպցի-
գում եղել են այնպիսի ցուցահանդէսներ,
որինով, առողջապահութեան, այգե-
գործութեան, ճարտարագործութեան
և այլապիսի մասնաւոր և մասնագիտա-
կան բնաստիւթիւն ունեցող փոքրիկ
ցուցահանդէսներ: Սակայն Լայպցիգի
կողմից ցուցահանդէսն ամեն
կողմից գերազանց էր և ընդհանուր
բնաստիւթիւն էր կրում: այդ տեսակ
ցուցահանդէս տակաւին Լայպցիգում
եղած չէր մինչև այն թուականը: Այդ
ցուցահանդէսի մասին մենք իւր ժա-
մանակին միջոց չունեցանք գրելու: Հոգե-
տեմբերի 19 ին Լայպցիգի ցուցահանդէսը
պաշտօնապէս փակուեց: Ցուցահանդէսի
համառօտ նկարագրութիւնն ուղարկում
են ձեզ:

Այս տարի զանազան երկրներում եղած
ցուցահանդէսների մէջ Լայպցիգին
նշանաւոր տեղ էր գրաւում թէ իւր
հսկայական մեծութեամբ, իւր միլիո-
նաւոր այցելուների բաղմամբիւ և
թէ իւր քաղաքակրթական ու տնտեսա-
կան նշանակութեամբ: Լայպցիգի ցու-
ցահանդէսը բացուել էր ներկայ տա-

բանում, սոյն 1897 թ., բռնում է 270 էջ և գինն է 80 կոպ.

Մեզ գրում են ա. Էյմիսթանց, որ Միսիսեթիայի ծխախոտի Զաքարյան քանոնի ծովափնային նորին Վեհափա. առիթուն կողմնակալ արհեստի եկեղեցական ծառայությունն և տաճկահայ պաշտպաններին ցույց տալու և փոփոխությունների համար վարձատրուած է կամիակա կոչուած թուղէ գլխաւորով:

Անցեալները Թիֆլիսի Իմերեթի 21-րդ գլխի գնացած և միմեանց մօտիկ ազգական մի գողի պատկուելու մասին մի լուր էլիք հաղորդել:

Սյո լուրի մէջ ասուած էր, որ տեղւոյն քահանան է կատարել պատկու:

Սյո մասին ստացել ենք մի շնորհակալութիւն: Սյո հերթումը լիովին և աւելի մանրամասնութեամբ հարգում է մեր հարգածը: Ճշմարիտ որ պատկուելները խիստ մօտիկ ազգականներ են, իսկ պատկու կատարուել է հոգեւոր իշխանութեան կարգադրութեամբ: Բանաւորակիւ պարագաներն ի նկատի առնելով և ոչ, երեկ, Եյմիսթանցի այցելու Մեր հարգած լուրի մէջ սխալ միայն այն է, որ ասուած էր թէ պատկու կատարուել է 21-րդ գլխի եկեղեցուս: Ոչ, այդ սխալ է, պատկու կատարուել է 21-րդ քահանայի 21-րդ գլխից դէպի հարաւ, 10 վերստ հեռավորութեան վրայ գրտ. նուտը, Վարդիկ գլխում մի մասնաւոր տան մէջ ներկայութեամբ տկանաւոր մարդկանց:

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 13-ին գլխաւորութեան 11 և 13 բաժին Թիֆլիսի վրայով մի օդերեւոյթ անցաւ, որը մօտ 15 վայրկեան լուսաւորեց քաղաքը թող ծծալիս լուսով Օդերեւոյթն անցաւ դէպի հարաւ. արեւելք:

Թիֆլիսի նահանգապետը հինգշաբթի, նոյեմբերի 13-ին, առաջարկել է Թիֆլիսի արհեստաւորների աւագի պաշտօն. նահապետին անվերջապէս արհեստաւորների պատգամաւորների ընտրութիւն անել:

Թիֆլիսում պոլիտեխնիկում բանալու համար միջնորդելու առթիւ քաղաքային խորհրդին կից կազմուած յանձնաժողովը

տի, քաղաքականներին և այլ տեսակ բազմաթիւ բաների համար: Ցուցահանդէսի շատ պաւլիսիաններում որոշ վճարով 2—3 բաժին մէջ կարելի էր պատկերը հանել տալ և իսկայն ստանալ: Սյո տեսակ բաներ Գերմանիայում շատ են տարածուած: Ցուցահանդէսում նշանաւոր բան էր և Սյոյեան լեռների, Տիբեթի տեսարանը. բոլորը, ի հարկէ, արհեստական. երկարական մեքենայի միջոցով բարձրանում էին լեռների կատարին և ապա իջնում: Պատրաստների մէջ նշանաւոր տեղ էր գրաւում Երուսաղէմի պատկերը, որ ներկայացուած էր Գերմանիայի խաչակրութիւնը. այդ պատկերում գրեթէ ամբողջապէս կտաւի վրայ պատկերացած և հսկայական էր և հրաշալի: Դիտողը մտքով փորձադրում էր Երուսաղէմ և դէպի այն կիսաւայրերի ժամանակները, երբ Սասանաւորդին տանջուում էր խաչի վրայ մեղաւոր մարդկութեան փրկութեան համար, շրջապատուած տմարդի և կոյր հրէաներով, որոնք իրենց խառնաձայնութեան մէջ բոլորովին զոհ էին իրենց արարմունքներին:

Ցուցահանդէսի ամենանշանաւոր հալէլները արդիւնաբերութեան, արհեստների և մեքենաների հալէլներն էին, որ ներկայացուած էին արդիւնագործութեան վերաբերեալ ամեն տեսակ առարկաներ, գեղեցիկ թանկագին ապրանքներ, որոնք պատրաստուածն Գերմանիայում և ընդհանրապէս և սակ-

արդէն մշակել է իւր խնդրադրի բովանդակութիւնը որի վերջնական խմբագրումը տեղի է ունենալու այսօր նոյեմբերի 15-ին, ինչեւ յանձնաժողովի խորհրդի մէջ:

Սոյն նոյեմբերի 8-ին Բելգիական ընկերութեան ձեռքարքի № 37 վագոնը քաղաքիս Սոյ կոչուած քաղաքամասում, տակով անկող 12 տարեկան Յաւուր Բարաշանեանց ազգանունով մի երեխայի, մահ պատճառեց: Թշուառին Յիշեալ վագոնը, ի հարկէ, Բելգիական ընկերութեան անուշադրութեան պատճառով, զանգ չէր ունեցել, ուստի և հանգուցեալ մայրը խնդրամտոյց է է եղել որ հարկն է և մի որոշ գումար պահանջելով հանդերձ, խնդրել է քրէական պատասխանատուութեան ենթարկել ինչեւ ընկերութեանը:

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան առաջիկայ 1898 թուի համար կազմած նախահաշուի համեմատ, այդ տարի քաղաքի ծախքը հաշուած է 1,138,711 ռուբ.

Վարդիկաւագի երկաթուղու ճանապարհին, Միներալիսի Վոդի կայանի մօտ ներկայումս հիմնուած է ապակու մի մեծ գործարան: Գովառան արդիւնաբերական ընկերութիւնը, որին պատկանում է այդ գործարանը խնդրամտոյց է եղել Վարդիկաւագի երկաթուղու ընկերութեան վարչութեանը թոյլ տալու իրեն իւր հաշուով երկաթուղու մի գիծ շինել գործարանի տեղից մինչև Միներալիսի Վոդի կայանը:

Հինգշաբթի, նոյեմբերի, 13-ին, Սոյ գրկովկասեան երկաթուղու Թաուզ և Կովեար կայարանների միջև, Սորիզ գետի կամուրջի վրայ երկաթուղու № 65-րդ գնացքը դուրս եկաւ երկաթա. գծերից:

Խմբագրութիւն ստացել է Գ. Մ. Լեռնդինսկի — Ամասուացած կնոջ ներկայ դրութիւնը, թարգ. Ռ. Յով. հանջանեան, Թիֆլիս, 1897 թ. էջ 32, գինը 10 կոպ.:

Սոյն համարի հետ ուղարկում ենք մեր բաժանորդներին բաժանորդ գրուելու համար սովորական ծրարները:

ստանական գործարաններում մասնաւորապէս վերին աստիճաններում—ճաշակով: Սյոյեան ի ցույց էին դրել իրենց արտադրած ապրանքները Լայպցիգի և Դրեզդենի բոլոր նշանաւոր ֆերմաները: Սյո հալէլներն այնքան ընդարձակ էին և այնքան մուտքեր, երբեք ունէին, որ մարդ իւր ուզածը գտնելու համար պէտք է շատ թէ թիշ ժամանակ կորցընէր: Իսկ այդ բոլոր ի ցույց դրուած առարկաները գիտելու համար շատ անգամ պէտք է այցելել ցուցահանդէսը իսկ մի թղթակցութեան մէջ այդ բոլորի մասին գրել գրեթէ անհնար: Միայն այն պէտք է ասեմ, որ գերմանական արդիւնագործութիւնը բարձր աստիճանի վրայ է կանգնած:

Միներալիսի հալէլում ամբողջ օրը բանում էին հսկայական մեքենաներ. այդտեղ ձեր աչքի առաջ պատրաստուելին ամեն տեսակ ապրանքներ մեքենաների միջոցով: Գեղեցիկ էր և հարուստ գրքերի հալէլը: Լայպցիգը գրավաճառութեան և գրքերի հրատարակութեան կողմից նշանաւոր տեղ է գրաւում ոչ միայն Գերմանիայում, այլև ամբողջ աշխարհում: Ուղեկալով փառաւոր գրքեր բոլոր գիտութեանց վերաբերեալ հանդէս էին դրուած. աւելի փառաւոր էին Սասանաւորդիներն և Անտարտաները: Հետաքրքիր էին նոյնպէս զանազան դպրոցների աշակերտների և ակադեմիաների ուսանողների նկարներն և աշխատութիւնները, նոյն և աշակեր-

ՀՅՈՑԸ ԼԵՋՈՒԻ ՄԱՍԻՆ
IV
Մեր դատադրութիւնները հայոց լեզուի մասին (Վեր - Գար - № № 187, 189, 192), մինչև այժմ ընդհանուր էին:

Գործի օգտաւէտութեան համար մասնաւորելով այժմ սկսեմք պ. Զիրվան-զադէից:

Թէ ինչու ենք խօսում պ. Զիրվան-զադէից, հասկանալի է: Գեղարուեստի մշակ է նա, գրականութեան այն ճիւղին է նուիրուած, ուր լեզու մշակելու շնորհ, ընդունակութիւն, ճաշակ ու բնածին հոտառութիւն է հարկաւոր, ըստ որում գրականութեան այդ մասը շատ ընդարձակ է, նա շօշափում է մարդու հոգւոյ բոլոր կողմերը բնութեան բազմազան տեսարանի երկ նկարագրութեամբ հանդերձ:

Դժուար ու փափուկ է նրա գործը, որովհետև գեղարուեստագէտը համարիւթ հաւաքող մշակ է, համար չենք ինչ նայող ճարտարապետ բաւի ընդարձակ նշանակութեամբ:

Ինչպէս ճարտարապետի գլխաւոր արժանիքը նրանով չի չափոււմ միայն, որ տան կառուր ծածկել տալով, բնական ապահովում է արեւի, անձրեւի երեւոյց, այդպէս էլ գեղարուեստագէտը գործը չի վերջանում նրանով միայն, որ բաներից պարբերութիւններ պատրաստի: Ճարտարապետի ու գեղարուեստագէտից հաւասարապէս պահանջոււմ է նաև ճաշակ, կերտուած խիստ համաչափութիւն:

Դիտումը եւ վերցրել պ. Զիրվան-զադէի «Գործակատարի իշխանակարանից» և «Նամուս» վիպակները, որ տեսնեմ ինչ լեզուով է գրում այդ վիպագիրը:

Վիպակները մինչև վերջը չկարդացի, որովհետև միջանի երեսից արդէն բաւական նիւթ հաւաքուց յօդուածիս համար:

Մերանի երես կարդալով անգամ համոզուցի որ առաջ լեզուն պ. Զիրվան-զադէի վրայ մեծ ազդեցութիւն է տրել: Բացի այդ մեր վիպագիրը յաճախ անուշադրութեան է տալիս լեզուի բարենշանական կանոնները:

Դրում է պ. Զիրվանզադէն.

տունիների ձեռագործները, Սոյեանները, հալէլում ի ցույց էին դրում Լայպցիգի, Դրեզդենի, Վայմարի և ուրիշ քաղաքների նշանաւոր նկարիչների նկարները:

Առանձին հայլէլում էին և ամեն տեսակի գերմանական հեռանկներ, որ կարելի էր տեսնել 3, 4 հոգւոյ նստելու տեղ ունեցող հեռանկները: Սյո տեսակ հեռանկներ այստեղ շատ են տարածուած. երբեք, չորս հոգի նստում են մի հեռանակի վրայ, որ ունի 2—4 անիւ: Սոյեանաւոր ամեն տեսակ օդերէն շատ են սիրուած գերմանիայում: Ծաղկաշոյնների և այլգործութեան հալլէլն նոյնպէս առանձին էր, ուր բազմաթիւ գեղեցիկ ծաղիկներ, բոյսեր և ծառեր էին ի ցույց դրուած: Կանաչաբուսականներով զարդարուած այդ ահաբիւն ապակիածածկ դահլիճները շքեղ պատկեր էին ներկայացնում:

Ցուցահանդէսում ներկայացրել էին իրենց էկզոպոսիտներ Սոյեանիայի ֆինանսների, ներքին գործերի և լուստարութեան մինիստրութիւնները: Լայպցիգն ունէր իւր առանձին պաւլի. իրենը:

Հետաքրքիր էր և երաժշտական բաղձաթիւ գործիքների հալլէլն. մի քանի պֆիկներով ձգելով, մարդ զուարճանում է լսելով աւտոմատ երաժշտական գործիքների նուագները:

Ցուցահանդէսում ներկայացուած էր և Տիւրինգի մի գիւղ, ուր նոյնպէս

1.—«Գործարան»-ն է պարզ և գեղեցիկ օրերից մէկն էր: Սելի գեղեցիկ է հետեւեալ ձևը. —«Գործարան»-ն գեղեցիկ օր էր: Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը թողնենք, պէտք է սրբազանք: Թող ընթերցողն ասի. «Գործարան»-ն աւելորդ չի: Յետոյ ինչ կարիք կայ. —«Գործարան»-ն աւելորդ չի: Զանի որ առանց այդ մասնիկի աւելի գեղեցիկ է: Գարգող գալիս են:

2.—«... Իսկ ես, ինչպէս վայելու է հերոսին, աշխատում էի պահել ինձ խիստ լուրջ և վհահանձ լցված սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքներով:

Սյո նախադասութեան կազմն արդէն ասելիքի ազդեցութեան տակ է, որովհետև գործողութեան ձև ցույց տուող երկրորդական նախադասութիւնը վերջն է ընկած» — Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները:

Ուրիշ հոտ է գալի, եթէ գրում ենք: — Ի չէ՞: Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները, ինչպէս վայել է հերոսին, աշխատում էի պահել ինձ խիստ լուրջ և վհահանձ լցված սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքներով:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

3.—«Առաջին քո հոգսը լինի մեծերից աշխույժ սիրելի դառնալ, փաղաքշելով, կեղծաւորելով, չորագործելով: Նախադասութեան անաշուղ դասաւորութիւնը թլացրել է մանրալաճառի խրատի ոյժը: Բացի այդ քաղաքում էլ անկողը է, մեր կարծիքով, որովհետև անընդհան է օր ստորագրեալը ստորագրողին փաղաքի:

Եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևով թողնենք պիտի «... և ... դէն գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Սյոյեան — ВЪ ПЛАХАХ-ի թարգմանութիւնն է:

4.—«Դու ինքը, պ. Մարութ, — դարձաւ նա դարբին — մեր քաղաքի մէջ ամենաառաջին արհեստաւորն ես, բայց ինչ ես առաջացրել մինչև այսօր, որ կենտրոն մեծ մասը — ըրէն անցել է: Գարծում ենք աւելի գեղեցիկ է:

Հնչեց ինչ, որ Մարութ, իւր յաղթի մէջ նստաւոր արհեստաւորն էր, ինչպէս ինչ ձեռք

բաւական զուարճանալու, պարելու դահլիճներ կային: Ռեստորաններում և զարեւուր են խմում և պարում. այդ բոլորը յատուկ է միայն գերմանացու ուրախ բնաւորութեան: Ցուցահանդէսի ռեստորանները բազմաթիւ այցելուներ էին դրուում գլխաւորապէս այն պատճառով, որ գեղեցիկ նորափայլ բազմաթիւ հագուստներով սպասուհիներ էին սպասաւորում: շատ տեղերում երաժիշտները նոյնպէս կանայք էին: Սյոյեան է և քաղաքում:

Ցուցահանդէսի մի մասը ներկայացնում էր Լայպցիգի ամենալաճառը 400 տարի առաջ ներկայացուց: Սյոյեան կար և Լայպցիգի մի հինաւոր թանգարան հին գեղեցիկ, հին հագուստներով և այլն: Ցուցահանդէսի բոլոր մասերում առեւտուրը միշտ կենդանի էր, առաւելապէս հին Լայպցիգը ներկայացնող մասում:

Ցուցահանդէսի մէջ կար մի տոնանի ցուցահանդէս. այդ գերմանացիներին պատկանող արեւելեան Օֆթիկայի ցուցահանդէսն էր. նա բաւականին մեծ տեղ էր բռնում. այնտեղ շինուած էին արեւելեան Օֆթիկայի բնակիչների հիւրերը, գերմանացիները շինած տներն արեւելեան Օֆթիկայի բնակիչների հիւրերը: Սյո բոլորը գեղեցիկ էր և հետաքրքիր: Իսկ սեպհական հիւրերում ներկայացնում էր այն ամենը, ինչ որ կայ

էր «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

«Գործարան»-ն գեղեցիկ օր էր: Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը թողնենք, պէտք է սրբազանք: Թող ընթերցողն ասի. «Գործարան»-ն աւելորդ չի: Յետոյ ինչ կարիք կայ. —«Գործարան»-ն աւելորդ չի: Զանի որ առանց այդ մասնիկի աւելի գեղեցիկ է: Գարգող գալիս են:

«... Իսկ ես, ինչպէս վայելու է հերոսին, աշխատում էի պահել ինձ խիստ լուրջ և վհահանձ լցված սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքներով:

Սյո նախադասութեան կազմն արդէն ասելիքի ազդեցութեան տակ է, որովհետև գործողութեան ձև ցույց տուող երկրորդական նախադասութիւնը վերջն է ընկած» — Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները:

Սյո նախադասութեան կազմն արդէն ասելիքի ազդեցութեան տակ է, որովհետև գործողութեան ձև ցույց տուող երկրորդական նախադասութիւնը վերջն է ընկած» — Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

Նոյն իսկ եթէ պ. Զիրվանզադէի ձևը պահելու լինենք, ավայելում է բառի ու վերջաւորութիւնը դէն պիտի գցենք, որովհետև «Եւ չէ՞ սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքները»:

կոթիւն պէտք է յանձն առնէին անց-
նելու այդ փողոցով: Նեակիլ պրոսպեկ-
տը, Գործարարական, ծովափնայ ֆա-
նտիկանները, Մոլկան և այլ նշանաւոր
փողոցներ կատարել արկընդակ մեծա-
մեծ վնասներ են կրել: Մեծամեծ վնաս-
ներ են կրել նմանապէս և մանրուշ
ձախողները, հացագործներն և այլ
պնակիւ: Վաճառականներ, որոնց խա-
տիւթները նկուղներն ունեւնէին զե-
ռախոս: Հազարաւոր շքամուրներ զըր-
կուկով ապաստանաբանից, կորցրին և
իրենց ունեցած աղքատ կահկարասի-
ները:

Մեծամեծ և անդառնալի վնասներ
հասցրեց նոյնմեքերի 4-ին պատահած
հեղուղ Գետերբուրգին, որն և անշուշտ
շատ երկար տարինքը չէ անցնելու
տեղոյն բնակիչներին յիշողութիւնից:
Ոստիկանութիւնը միջոցներով է ձեռ-
նարկել վնասուածների դրութիւնը առ-
այժմ մի փոքր ապահովելու: Գործարար-
կանում նաւահանգստի բնակիչներին
համար ձոր ճաշարաններն են հիմնուած,
իսկ նրանց երեխաները համար էլ 4
օրուան ապաստանարան: Ապաստանա-
բանից զբոսաւայրերն բնակարաններ է
յառկայեցուցած:

Հեղուղ անցել է առանց մարդկային
զոհերի:

ՆՈՐԱՅԻ ՆՈՐԱՅԻ ՆՈՐԱՅԻ

Վերջ-Գործար-ի մէջ յիշատակուեց նո-
րոգ հանգուցեալ Յովհաննէս Մարտի-
րոսեանի անունը: Եւ, իբրեւ պաշ-
տօնակից, ճանաչուած էի նրան:

Մեկու տեսակ գործիչներ կան կեան-
քի մէջ. այնպիսիներ, որոնց գործու-
նէութեան շարժառիթը չի կարող
լինել և կամ անհաշիւ խնայողութիւնը,
որոնք մի քան անուժ են միմիայն
նրա համար, որ ուրիշ կերպ չեն կարող
վարուել:

Վերջին տեսակ մարդկանց շարժառիթը
միշտ այն բարի ձգտումն է լինում թէ
լուրձը արդարեւ պարտաւորութիւնն
էր նորոգ հանգուցեալ Յովհաննէս Մար-
տիրոսեանը:

Հանգուցեալը երկար տարինքը հողա-
բաժնու էր ծափի թաղի Գառնիկանց ու
Ֆեթթիկեանց հայոց ծխական աղա-
յոց միջոցառման զարկով:

Մեկու տարի միմիայն զարկուած միա-
պին գործել ենք—նա հազարաւոր, և
աւագ ուսուցչի պաշտօնով:

Ձառ տարի եւ ծառայել հայ զրա-
րոցներում, և ինձ պատահած հոգա-
բաժնուներէն ընտիրները կարգին էր
պատկանում հանգուցեալը:

Դարցուն ու զարկուած գործը շատ
ու շատ մօտ էին հանգուցեալի արտի-
նէ հանգուցեալը զարկել բազում երեւ-
լիս մի տեսակ ուրախութիւն էր տը-
րում ընտիր, որովհետեւ գիտէինք որ
զախու է նա զարկել մի որեւէ պակա-
սութիւնը լրացնելու:

Դարցուն ու զարկուած գործը շատ
ու շատ մօտ էին հանգուցեալի արտի-
նէ հանգուցեալը զարկել բազում երեւ-
լիս մի տեսակ ուրախութիւն էր տը-
րում ընտիր, որովհետեւ գիտէինք որ
զախու է նա զարկել մի որեւէ պակա-
սութիւնը լրացնելու:

Մարցուն ու զարկուած գործը շատ
ու շատ մօտ էին հանգուցեալի արտի-
նէ հանգուցեալը զարկել բազում երեւ-
լիս մի տեսակ ուրախութիւն էր տը-
րում ընտիր, որովհետեւ գիտէինք որ
զախու է նա զարկել մի որեւէ պակա-
սութիւնը լրացնելու:

Գործարար էր ծախսելով նստում և միա-
մի ծախսութեանում աշակերտների ապ-
րուստի հետ և յետոյ ձեռքից եկած
լուրձիւնն անում:

Ինչքան էլ հարկաւոր գործ ունենար,
հենց որ զարկուական գործով մարդ
գնաւ մօտը, իսկոյն սեփական գործը
կըթողէր ու զարկել գործով կըլլաւ:
Գուրդ: Զատ քաղաքավարի և գործունեայ
մարդ էր:

Նրա երեսին երբէք չիմոռի ժպիտ
չէր նկատիլ: անկեղծ էր նա իւր պաշ-
տօնավարութեան մէջ: Դ.

Ա. Ազապեան,
Թիֆլիս.

ԹՂԹԱՎԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁՈՒԳԻԴ, 9 նոյեմբերի.—Ձուգիդի
գաւառը իւր գիւղատնտեսական պարագ-
մունքներով, բառիս ընդարձակ նշա-
նակութեամբ, յետ է մնում Գովկասի
շատ զաւառներին: Եթէ ընթերցողը
յիշում է, Վերջ-Գործար-ի մէջ նախորդ
յօդուածով հարեանքօրէն նկարագրած
եւ տեղիս ժողովրդի արդի գիւղատն-
տեսական գրեթէ բոլոր ճիւղերն և տ-
նած, թէ չկան, կամ անշուշտ են, այն
գլխաւոր պարագմունքները, որոնցով
գիւղացու ապրուստը բարդելու և եր-
կիրը ներթափանցել էր բարդալու շահա-
ւէտ դարձնելու պայմանները մէջ կա-
րել է զենք: Այն, ինչ որ կառավարու-
թեան ջանքերով գոյնաւորութեամբ մը-
ցնում, տարածում է երկրի զանազան
յետ ընկած մասերում, նոյնն աւելի
դիւրին է մտցնել և այս գաւառը, աչքի
առաջ ունենալով սրտաբ կիրման, հա-
րուստ բնակչութիւնը ինքն, հողի պարագ-
մութիւնը. պարագրեւ եւ առում, որովհե-
տեւ բաւական է նոյն իսկ անմշակ տեղը
մէջ երկու հացահատիկ ձգել և միջանի
օրից յետոյ նոյնը արտադրուած կըտես:
նուր. սակայն դժբաղդաբար այս բո-
լոր անուշադիր է մնացած անցեալում,
անուշադիր է մնում և այժմ: Մինչեւ
օրս եղել են ուրիշ մասնագիտական
փորձեր, որոնք յայտնութեամբ մտցուել
ու ներկայումս էլ յառաջդիմում են:
Առաջնեքիս օրինակ կարող է լինիլ
չերամը, թէ ինչպէս պոլսեցի Ուրսեան
եղբայրները, տեսնելով աչքի առաջ ի-
րենց և գիւղացիների օգուտը, ջանա-
սիրութեամբ մէկը առողջ տեսակի սեր-
մեր է պատրաստում ու առաքածում,
միւսն էլ երազական սխտանի մե-
քենանքը շինած, գեղեցիկ ապրելում է
ըլլում, արտասահմանեան քաղաքնե-
րում պուրը 100—120 լուրիով ծա-
խելու նպատակով: Ամենից շուտ և հեշ-
տութեամբ կարելի է մտցնել կաթնա-
տընտեսութիւնը, որ կատարելապէս
ընացակա է գաւառից: Զարմանալի
և ցաւալի է միանգամայն, թէ ինչպէս
Միլիգրեյի իրաւագէտի երկրում քաղաքա-
յին և թէ գիւղական համայնքները
19-րդ դարու դարու վերջերումն ա-
զաւ անարատ իւր, ոչխարի պանիր
չինչը չգիտեն, տարբարակ հասկացո-
ղութիւն իսկ չունին այդ մասին, հե-
տաբերքունի էլ չեն ուզում: Եւ ճշմա-
րիտ, ինչն է գիւղին քան իւր ու չոր-
թան պատրաստելը, սակայն չգիտէ
խեղճ գիւղացին, և ինչ անէ նա, քանի
որ սովորեցնող չի եղած, մինչև այժմ
էլ չկայ: Հէնց այս պատճառը, որ
մինգրի գիւղացու համար եղել ու կող-
այժմ ու ոչխարն այնքան չեն օգտա-
կար, ինչքան, այլ նահանգների գիւ-
ղացիների համար: Մէկ անգամ տան-
աբերջն հետ իւր չինելու մասին զրու-
ցելու, նրա կիներ յանկարծ մէջ ընկաւ:

Վ) Հանգութեամբ հրատարակում ենք
մեր աշխատակից պ. Ազապեանի մեջ
ուղղած այս նամակն, որ իբրեւ աւագ
ուսուցիչ իրեն ստորագրեալ զարկել հո-
ղաբաժնու մասին միմիայն լաւ խօսքեր
ունի տեսիլ: Գործարարութեան զոհ
ուսուցիչներին թիւր միշտ սակաւ է ե-
ղել:

«Բաղարից մի շէշ կաթ առնեմ, սովո-
րեցրեք ինձ».— Գործարարաբար գոհացու-
ցիլ պատասխան չտալով...
Գանաւց տնային պարագմունքները
գաւառան ու բաղմատեսակ են, բայց
գորգ, կարպետ և այլ բաներ գործել
չգիտեն: Այսինքն պակասում է ոստայ-
նագործութիւնն և վերջինս տեղ գետ-
նագործութիւնն է, առաւել ևս չուրախ-
ագործութիւնը: Մի չուրախութիւն, որ
ինչպէս մեր կողմերում, այնպէս և այս-
տեղ, ինչպէս գիտենք, հին ձևի ճարա-
բակով կարելի է պատրաստել 3—4
շաբաթուայ ընթացքում, իսկ տեղիս
քաղաքային դարձող արհեստագիտական
մասի ուսուցիչը չինել է մեքենայական
մասերով միշտ յարմարաւոր ճարտար-
արի մասնաւոր առաջինից բաւական նուր-
է և մի չուրախութիւն կարելի է պատրաս-
տել երկու օրում, ուստի, գիւղացիներին,
գլխաւորապէս կանանց, ցոյց տալու հա-
մար, անցեալ օրը յիշած պարտեղ գործ
էր բերել իւր ճարտարակը չուրախի հրա-
պարակը. կանայք, օրերը ընդերը
մալանները բռնած, հերթով մասնում
էին ու զուարճանում: Ինչպէս լուծ-
ենք, շատերը գնելու միտք ունին: Ու-
րեմն կարելի է յուսալ, որ պ. ուսու-
ցիչը իւր նոր ձևի ճարտարակը կըտար-
ծի ժողովրդի բոլոր խաւերում, որով
ծառայած կըլինի իւր հայրենիքի չու-
խայագործութեան արհեստին:

—Այս տարւոյս յիշողութիւնը հոնք բաւա-
րար է, դեռ միջակից էլ աւել, չնայած,
որ զարման երաժշտութեան պատճա-
ռով ժամանակից ամիս ու կէս ուշ ցա-
նուց: Թէ սիմֆոնիկ և թէ բոյսերի
պտղաբերութիւնը օգոգորաբար առատ է
լինում, չնորհի այն բանի, որ բնական
պատահարների չի հանդիպում օրինակ-
կարելի, մօրեխի, ցրտերի, երաշտի և
այլն: Այս ձևերը իւր շնորհը խիտու է
ցոյց տալու: Դեռ հոկտեմբերի 25-ից
սկսեց ցրտերը, ձիւն գրեց գետնից թիւ
ու կէս բարձր. ահ ու սարսափի մէջ
գրեց մեզ, կարծում էինք, թէ 96 թուի
աղետները առաջ կըբերի (այդ տարի
ձիւնն այնքան սաստիկ էր, որ կոտորեց
փշրեց շատ խեղճների տներ, սակայն
գահ ենք, որ ձիւնը չըլլեց, և այժմ
առաջ ու անձրեւային օրեր են լինում:
«Բաղարիս առեւտուր ընկած է, օրովհե-
տեւ շաբաթը երկու անգամ հրապարակի
բազար է լինում, որտեղից բոլորն էլ
գնում են շատ աժան գնով կենսական
մթերքներ: Այնքան աժան, որ մի Սու-
խումբանիկ հայ մանրավաճառ ամեն
կիրակի առնում է հակիթի, պանիր
հաւեր և այլ մթերքներ, սայլերով տա-
նում մինչև Անակիւ, որտեղից էլ ծո-
ղով անց է կացնում Բաթումի կողմերն
և, ինչպէս ինքն է ասում, բաւական
օգուտներ է տեսնում: Եւ ինչն չի
տեսնիլ, քանի որ 3 ձուռ մէկ կու-
ղուում է, իսկ ինքը ծախում հաւոր 4—5
կողէկով: Բայց մի գարմանալի առե-
տրական ես:

Անցեալ օրը չուրախում տեսայ մեծ
գետակով մի հայ ծերունի, որ մէջքը
ծառիկ պահ տուած, լիքը խորշիկը
առաջը, տխուր կանգնել էր: Մտնեցայ
—Բարի օր, բի՛ւս. որտեղացի ես,—
հարցրի:
—Ծածու բարին քեզ, հայ ես, գուր-
բան:
—Այո, հայ եմ. ինչ ես անում այս-
տեղ, խօսիք տեսներ:
—Զորակալի եմ, դուրսան քեզի, աս
տարի, ես մեղա Ամս, հացերս լաւ
չեղաւ: Ես թիւն անթիւն ընկնելէ վերջը
ոսուղի տեղ, պաշտուելէն եկի Միլիգրե-
յոսան: Խիտ լաւ եղաւ, որ հայ տե-
օնը. սաղ օր կպտտեմ, հեշ հայ խօսք
չեմ լսի:
—Բայց դու սրանց լեզուն հասկա-
նում ես, բի՛ւս, որ կարողանաս ծա-
խել:
—Մի անգամ էլ եկած եմ, գուրբան,
մի զուլի գիտեմ, լաւ է ըլլաւ, աս էլ
հերթ է, ինչ պիտի ընեմ շաբու: Տես:

նեմ, թէ որ քաղաքում չծախուի, դա-
լաքներում քովը կըտանեմ, ուզել են:
Զարմանքով նայեցի. ճիշտ, որ խուր
չինում կտաւ քաւի մէջը խուրկնե-
րը: Գլխով ընկնել էին անում: Հետեւալ
օրը բուրձարում պատահեց ծերունի,
քեզի տեղն էր եկած, իւր ասած մարդ-
կանց վրայ ծախել էր. փոքր զրուցե-
ցինք, յետոյ «մասա բարի» ասեց,
կառքը մտաւ, գնաց բի՛ւս:

Տոնմալ.

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՅՈՒՆՍՏԱՆ

Թիւրքիայի և Յունաստանի միջև վերջ-
նական հաշտութիւն կայացնելու մասին
բանակցութիւնները ձգւում են անվերջ:
Գաղտնիութեամբ ինքնին և մասնաւոր
վնասում: Եւ անհերքելի վարձատրելու
մասին նոյնպէս ոչ մի համաձայնութեան
չեն եկած և ամենայն հաւանականու-
թեամբ պետութիւնները ստիպուած
կըլինին միջամտել և իրենց վճիռը դնել:
Այդպիսի կարծիք է յայտնում «Yoss-
Zeit»-ը:

Բայց ոչ թէ միայն հաշտութեան
բանակցութիւնները, — շարունակում է
այդ լրագրիչը, — այլ և սահմանների
որոշումը, նմանապէս և միջազգային
յանձնաժողովի բանակցութիւնները — ոչ
մի բան տեղից չի շարժում: Սահմա-
նորոշ յանձնաժողովը ցրտերի պատ-
ճառով ստիպուած է բարձր գաղաքեց
նել իւր աշխատանքները մինչև գարուն:
Ինչ վերաբերում ֆինանսական միջազ-
գային յանձնաժողովին, այդ յանձնա-
ժողովը մինչև այժմ դեռ ևս զբաղուած
է զանազան նախապատրաստական աշ-
խատանքներով, և նրա գործունէութիւնը
սահմանափակում է նրանով, որ նա
տեղեկութիւններ է հաւաքում և ջննում
է յունաց պետական բիւջէի մուտքի և
բիւջէի զանազան աղբիւրները: Ֆինանսա-
կան վերահսկողութեան վերջնական
ծրագիր կազմելու մասին դեռ ևս խօսք
անգամ չկայ:

Վերջին ժամանակ ֆինանսական
յանձնաժողովը զբաղում էր պետու-
թեան անմիջական հարկերով և կառա-
վարութիւնից էր պահանջում, թէ ինչքան
տներ է առնում պիւրական աշխա-
տանքների համար գործածուող եղե-
րից և թէ քանի գլուխ անասուն կայ
Յունաստանում: Յանձնաժողովը տեղե-
կութիւններ է հաւաքում ծառայողների
թուի, պաշտօնեաների ու ծախսերի, թու-
չակների քանակի մասին և այլն: Որով-
հետեւ այդ խնդիրները սերտ կապ ունին
բիւջէի կազմելու հետ, այդ պատճառով
յանձնաժողովի այդ բաների մասին ի-
րեն տեղեկութիւններ ստալու համար
արած պահանջը կատարելապէս արդա-
բացի է, և յունաց լրագրիչները բարձր-
վին անհիմն կերպով այդ բանից եղա-
կացնում են, թէ զբաղած մտադիր են
կրճատել թշուառները, որը, սակայն,
շատ զգալիորով խիտ անդին կըլինէր,
որովհետեւ աշխատել չկամեցող պաշտո-
նաթող պաշտօնեաների մեծ մասը
թշուառ է ստանում կատարելապէս ա-
նարժան կերպով և նրա համար միայն,
որ նրանք պատկանում են այս կամ
այն կուսակցութեանը:

Յետոյ, յանձնաժողովը պաշտօնական
տեղեկութիւններ պահանջեց այն մասին,
թէ որքան են պետա-հեռագրական վար-
չութիւններից ստացուող պետական ե-
կամուտներն, որ պետութիւնն ի միջի
այլոց առաջարկել է իբրեւ զրուական
պատերազմական տուգանքի վճարման
համար անխիղճ փոխառութեան: Յու-
նաստանում շատ էլ գոհ չեն, որ յան-
ձնաժողովն այդպիսի հիմնաւոր խու-
զարկութիւններ է կատարում: Այնտեղ
երկի, սպասում էին, որ յանձնաժողո-

վը, երկրի ֆինանսական վիճակը թու-
ցիկ կերպով ընկնուց յետոյ, կըկազմի
ֆինանսական վերահսկողութեան ծը-
րագիրն ու կըհեռանայ: Իսկ այժմ յանձ-
նաժողովը բարեկից և մանրադնին
աշխատանքը տեսնելով, յայնքն առում
են, թէ յանձնաժողովն երկի չի հաւա-
տում, որ յունաց կառավարութիւնն,
ճիշտ տեղեկութիւններ է տալիս իրեն,
ուստի մամուլն ամեն օր իւր զարթոյթ
է յայտնում, որ օտարերկրացիներն
այդպէս անխուրճ կերպով խառնում են
պետական կառավարութեան մէջ: Այս-
պէս, օրինակ, «Akropolis»-ը իբրեւ մի
սարսափելի իրողութեան վրայ մատնա-
նել է լինում այն բանի վրայ, որ յան-
ձնաժողովը ընկնում է արքունի զանա-
գան հաստատութիւնները, պահանջում
է ծախսերի գործարանների հաշիւները,
այնցում է տպարանները, ուր պետական
գրքատնիք թղթերն են և տպագրե-
ում, և որ, լրագրի կարծիքով, ամենից
տեղի վատն է, — աշխատում են
իրենց վարչութեանն ենթարկելու: Գի-
րէի և Վալոյի մարտանքները: Այդպիսի
անարդար պահանջներին ընդդիմադրե-
լու համար առաջին միմիայն միմիայն
տերերի ժողովը գումարեց, որը «Acrop-
olis»-ի անխիղճ կարող է պահանջել
երկրի յարդը ու զաւառը: Յունաց
ամենաազատուած լրագրի այս կատա-
ղի և անհիմն խօսքերից կարելի է
եղբայրացնել, թէ որքան յայն ժողովուրդը
դեռ ևս չի հասկանում իւր շահերը:
Ուստի վերահսկող յանձնաժողովը հա-
կադրուած պիտի լինի Յունաց կառա-
վարութեանը նստեցնել այն համեստ
տեղը, որը ցոյց է տալիս նրան իւր
երկրի վիճակը, և ապա, առանց վա-
խենալու դեռ ևս խեղճ չեկած ժողո-
վրդի աղաղակներից և աղմուկից, ֆի-
նանսական վերահսկողութեան վերջնա-
կան ծրագրի մէջ յայտնել արդարացի և
զրուրթանք համապատասխան պահանջ-
ներ:

ԲՈՒՆԻՍ ԵՒ ՀԵՐԵՐԳՈՎԵՆՈՒ

Ընդհանուր խաղաղութիւնն և քաղա-
քական հաստատարկութիւնը, —
ասում է Վ. Գետ. Վեդ-ը լրագրիչը, —
վերջին ժամանակաւ ամենազորածաւան
բառերն են դարձել ընդհանրապէս
երազարկան և մասնաւորապէս աստու-
նեղաբարկան քաղաքագէտների բառա-
բանի մէջ: Բայց զարմանալի է, որ մինչև
օրս ճշտել չի որոշուած պատերազմ-
բառի նշանակութիւնը: Ամբողջ երո-
պան սարսափի մէջ պահող այդ բառն
արտասանելով սովորաբար հասկանում
են զինեալ պատերազմը, և հէնց որ
այդպիսի մի պատերազմ ծագում է
որեւ տեղ, երազական բոլոր գիւնա-
գէտները շտապում են հանգանակել այն,
վախենալով, թէ մի գուցէ մի պետու-
թիւն աւելացնի իւր հողերն ի հաշիւ
միւսի: Բայց միևնոյն ժամանակ այդ
միևնոյն երազական պետութիւնները
հանգիստ կերպով նայում են, թէ
ինչպէս որեւէ մի պետութիւն խաղաղ
կերպով աշխատում է ընդհանրապէս իւր
հողերն ի հաշիւ իւր հարեաններին: Իդուր
վերջիններս հրաժարում են իրենց
հարեան պետութեան կազմութեան մէջ
մտնելու պատրից, թէ նա աշխատում
է հաստատեցնել, թէ ինքը կուտարական
առաքելութիւն է ուղղւում կատարած լինել:
Իդուր նրանք ամբողջ Եւրոպայի դատա-
տանին են դիմում: Իսկ երբ տեղեւ պա-
տերազմը կըլինէր աշխատող տիրակա-
սութեամբ. նրանք նոր խելքի կըզան,
բայց ու չըլինէր:

«Ակամայ այս մտքերն են յղացնում
մեր մէջ Բոսնիայում և Հերցեգովինա-
յում կատարուող անցքերը, — շարունա-
կում է յիշել լրագրիչը: — Անկի քան
բառն տարի առաջ Բերլինի կոնգրեսն
Աւստրիա-Ունգարիային յանձնարեց
զբաւել այդ սլաւոն երկրներն այն

20—2